

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СПРОЩЕНІ ПРОВАНДЖЕННЯ

**Матеріали
науково-практичної конференції**

***5 травня 2025 року
м. Одеса***

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Неллі Юрїївни Голубевої



Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.919.(477)(062)

H727

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

У збірці матеріалів науково-практичної конференції представлено тези доповідей науковців, що висвітлюють актуальні питання новел цивільного процесуального законодавства, зокрема інституту спрощеного провадження, як ефективного механізму вирішення нескладних цивільних справ. У доповідях науковців обґрунтовано доцільність спрощеної процедури розгляду, що дозволяє забезпечити оперативність та економічність судового процесу. Особлива увага приділена критеріям віднесення справ до спрощеного провадження, правовим гарантіям учасників процесу, а також окреслено напрями подальшого вдосконалення законодавства з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у межах цивільної юрисдикції.

Укладачі:

Н. Ю. Голубєва — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

І. А. Яніцька — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. В. Сатановська — аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Друкуються за рішенням кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія» (*протокол № 10 від 23.05.2025 р.*)

ISBN 978–966–419–451–5

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

ВСТУПНЕ СЛОВО

Традиційний науково-творчий марафон «Тиждень цивільного процесу», який щороку проводить кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія», цього року проходить з 5 по 9 травня 2025 року.

Уже десять років поспіль «Тиждень цивільного процесу» залишається унікальним науково-творчим марафоном, що об'єднує викладачів, студентів і провідних практиків України. Він більше, ніж просто серія заходів — це справжнє свято юриспруденції, яке щороку перетворює навчальний процес на простір натхнення, креативу й глибокої фахової дискусії. За ці десять років наш марафон перетворився на довгоочікувану платформу студентського та викладацького самовираження, де кожен має можливість реалізувати свій талант.

Десятий ювілейний науково-творчий марафон стартує з науково-практичної конференції «Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження». Вона продовжує традицію проведення вузькотематичних конференцій, присвячених новелам нових редакцій процесуальних кодексів (з 2018 року). Цього разу захід присвячено спрощеним провадженням.



Ідея полягає в тому, щоб у рамках таких заходів розглядати всі новели кодексів окремо, що дає змогу зосередитися всім учасникам на окремій темі та розглянути її з різних сторін. Це видається більш продуктивним. Цикл конференцій ми назвали «НОВЕЛИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: ...», а після двокрапки зазначаємо окремий інститут чи пов'язані інститути та піддаємо їх аналізу в межах окремого наукового заходу. Ми провели аналогічні заходи за такими темами: «Інформаційні технології у судочинстві», «Докази та доказування», «Представництво», «Цивільна юрисдикція, процесуальні строки». Нажаль активні дискусії та обговорення були перервані карантинном та війною, проте попереду ще багато запланованих заходів.

Щиро дякую кожному, хто долучився до 10-го ювілейного науково-творчого марафону «Тиждень цивільного процесу». Це не просто традиція, яка об'єднує нашу кафедру щороку, — це простір спільного зростання, натхнення та професійного діалогу.

Десятий ювілейний марафон — це особлива подія. Вона засвідчує не лише сталість і цінність започаткованої ініціативи, а й глибину того шляху, який ми разом пройшли. Кожен рік додавав нових барв: наукових дискусій, творчих відкриттів, щирих емоцій. А головне — сприяв формуванню спільноти, у якій цивільний процес оживає не лише як галузь права, а як поле мислення, етики та людських історій.

Наш марафон — це приклад того, як наука може бути живою, відкритою, цікавою і водночас глибокою. Це нагода для студентів розкрити свої таланти, для викладачів — поділитися досвідом, а для всіх нас — побачити, як право і творчість можуть взаємодіяти, надихати і змінювати.

Неллі Юрїївна Голубєва



ЗМІСТ

<i>Вступне слово</i>	3
----------------------------	---

Секція 1

ОПТИМІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ЗАГАЛЬНІ НАРИСИ. СПРОЩЕНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Голубєва Неллі Юрїївна

Оптимізація цивільного судочинства: шляхи та перспективи	8
--	---

Андронов Ігор Володимирович

Спрощене позовне провадження в контексті оптимізації цивільного судочинства України	11
--	----

Бобрик Володимир Іванович

Спрощене позовне провадження в інстанційному вимірі	14
---	----

Заїка Юрій Олександрович

Суддівський розсуд як складова справедливості судового рішення у спрощеному провадженні	17
--	----

Кройтор Володимир Андрійович

Запровадження спрощених процедур у цивільному судочинстві задля ефективного здійснення правосуддя в цивільних справах	20
---	----

Боровська Ірина Анатоліївна

Окремі аспекти удосконалення спрощених процедур у цивільному судочинстві України	27
---	----

Бут Ілля Олександрович

Провадження у справах про відшкодування судових витрат: вітчизняний та іноземний досвід	31
--	----

Дрогозюк Крістіна Борисівна

Розгляд трудових спорів у спрощеному порядку в цивільному процесі під час дії воєнного стану в Україні	36
---	----

Кондрат'єва Людмила Анатоліївна

Загальні та спеціальні ознаки спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві	39
--	----

Московчук Дмитро Олександрович

Проблеми оптимізації цивільного процесуального законодавства Республіки Польща	42
---	----

Паскар Ауріка Лазорівна Роль спрощеного провадження в забезпеченні права на судовий захист в цивільному та адміністративному судочинстві	45
Полуніна Ольга Олександрівна Цифровізація та спрощене провадження: роль ЄСІТС, електронного суду, доказів	48
Стоянова Тетяна Анатоліївна Розгляд справ про видачу обмежувального припису — оптимізація цивільного судочинства чи/та спрощена процедура	51
Цал-Цалко Юлія Юліївна Сутність спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві	54
Яніцька Інна Анатоліївна Мирова угода як інструмент оптимізації цивільного судочинства: роль виконавця у забезпеченні її виконання	56
Бітов Іван Андрійович Спрощене провадження в суді апеляційної інстанції	60
Мельниченко Анна Володимирівна Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця	63

Секція II ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД. НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ІНШЕ

Волкова Наталія Василівна Щодо деяких особливостей судового наказу у справах про стягнення аліментів на утримання дитини	66
Ліопол Інна Михайлівна Ефективність наказного провадження як спрощеного виду цивільного судочинства: статистичний аналіз	69
Лукасевич Геннадій Олегович Примусове виконання рішень у сімейних спорах: повернення дитини та порядок спілкування	74
Парфьонов Георгій Володимирович Оптимізація повноважень державних та приватних виконавців в Україні	77

Петренко Наталія Дмитрівна Щодо процедури вирішення питання про накладення судового штрафу: «процес в процесі»	80
Питуляк Валерій Миколайович Судова практика в роботі приватного виконавця	82
Русецька Оксана Олександрівна Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень	88
Татулич Ірина Юріївна Заочний розгляд справи як протидія зловживанню процесуальними правами учасниками справи	90
Колечко Дмитро Миколайович Виконання судового наказу в справах про стягнення аліментів на дитину	95
Панаїд Яна Ігорівна Суперечлива поведінка в конвенційній системі захисту цивільних прав: позиція ЄСПЛ	97
Федорчук Юлія Олександрівна Окремі аспекти вчинення виконавчих написів на кредитних договорах	99
Снітко Андрій Сергійович Принцип добросовісності та заборона зловживання процесуальними правами	102

ментом цих процесів, які, незважаючи на їх різноманітний характер, серйозно сприяли його розкладанню не лише на структурному та інституційному рівні, а й на мовному рівні, і підірвали його статус як кодифікованого акту [3, с. 8].

Природно, що слід усвідомлювати зростаючу швидкість розвитку та варіативність правовідносин у сфері приватного права, норми якого реалізуються завдяки цивільному процесуальному праву. Це передбачає постійну змінність відповідних нормативних актів, що, природно, впливає на положення процесуального акту. Однак слід очікувати, що цей процес буде інтенсифікуватися, і в майбутньому може бути важко досягти певного рівня стабілізації в цьому відношенні. У можливій суперечці про те, чи залишати таку кодифікацію чинною, чи створювати новий акт, однозначно слід обрати перший підхід.

Підтримуючи погляд на необхідність нової кодифікації цивільно-процесуального права в Польщі, слід зазначити, не вдаючись у питання детальних рішень, обсягу та структури нового кодексу, що для початку роботи в цьому напрямку слід визначити фундаментальні категорії та поняття, які мають бути визначені в рамках цієї роботи, оскільки слід визначити основні напрями реформування цього права в цілому.

Широкий вплив конституційного права на цивільно-процесуальне право помічається як у тлумаченні та застосуванні цивільно-процесуального права, так і у його створенні. Наука однозначно стверджує, що в рамках можливої роботи над новим ЦПК одним із базових питань має бути врахування процесу конституціоналізації цивільного процесуального права [4].

З одного боку, конституційні норми встановлюють межі свободи, визначаючи основні стандарти, яких необхідно дотримуватися при прийнятті нормативних актів щодо обраних структур. З іншого боку, створення нового процесуального акта може бути можливістю більш міцно поставити цивільне судочинство на чинну конституційну основу, що важливо з огляду на той факт, що нині чинний Цивільний процесуальний кодекс створювався в радикальних соціально-політичних умовах.

Узагальнюючи проблему, видається, що в наш час не варто відмовлятися від ідеї кодифікації галузі права як такої, якщо буде визначено реальну потребу замінити старий кодекс новим правовим актом. У сфері цивільного процесуального права це припущення підтверджується підготовкою нових кодексів цивільного процесуального права в інших країнах. Постійно прагнучи зберегти максимальну правову стабільність і дотримуючись тези про те, що стабільність кодексу слід сприймати серйозно, ми повинні визнати, що її ступінь може постій-

но знижуватися в майбутньому. Тому потрібно думати про підготовку акту, який повністю реалізовуватиме припущення про його довговічність і, наскільки це можливо, підтримуватиме певну стабільність за потреби.

Список використаних джерел

1. Kościółek, Elektroniczne czynności procesowe w świetle nowelizacji z 10.07.2015 r., „Prawo Medyw Elektronicznych” 2017, s. 4–15
2. K. Piasecki, Kodeks postępowania cywilnego, t. 1, 2016, s. 122.
3. Lach, Dochodzenie roszczeń cywilnych a proces karny, Warszawa 2018, s. 73
4. Por. P. Rojek-Socha, Rozprawa online na wniosek strony, obrońcy lub pełnomocnika, Prawo.pl, URL: <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady-e-rozprawy-w-kodeksie-postepowania-karnego-ms-szykuje-projekt,500263.htm>

Паскар Ауріка Лазорівна

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри процесуального права,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича*

РОЛЬ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ В ЦИВІЛЬНОМУ ТА АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Право на судовий захист є фундаментальним елементом правої держави, гарантованим Конституцією України та міжнародними правовими актами. Проте на практиці це право не завжди реалізується повною мірою, особливо в умовах складної та тривалої судової процедури. З метою покращення доступу до суду Консультативна рада європейських суддів рекомендує державам запровадити дієві запобіжні механізми; узагальнене, спрощене та/або прискорене провадження; процедури для своєчасного розв'язання попередніх питань (зокрема питань юрисдикції), а також механізми для оперативного розгляду апеляцій щодо таких питань [1, висновок B15]. З огляду на це законодавець запровадив інститут спрощеного провадження — як спробу зробити судовий процес більш доступним, оперативним та орієнтованим на потреби людини.

Спрощене провадження — це форма судового розгляду, що використовується для вирішення визначених категорій цивільних справ у скороченому порядку, з метою забезпечення ефективного, швидкого та справедливого розгляду відповідно до завдань цивільного судочинства, передбачених цивільним процесуальним законодавством

[2, с. 20]. Дана форма судового розгляду справ передбачає спрощену процедуру через зменшення процесуальних формальностей і прискорене винесення рішення у справі. Запровадження спрощеного провадження обумовлено потребою забезпечення ефективного правосуддя для громадян у справах невеликої складності або незначної юридичної ваги. Спрощене провадження має такі ознаки: похідний характер від звичайної позовної форми; змінена процесуальна форма порівняно з ординарною; підвищена доступність і ефективність; можливість альтернативного застосування; часткове обмеження або невикористання окремих принципів цивільного судочинства; особливі правила доказування; скорочений обсяг процесуальних дій; прискорений розгляд справ тощо [3, с. 114].

У цивільному судочинстві інститут спрощеного провадження закріплений у розділі III, главі 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК) (статті 274–279), а в адміністративному судочинстві у розділі II, главі 10 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС) (статті 257–263).

Спрощене позовне провадження в цивільному процесі призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи [4, ч. 4 ст. 19]. В адміністративному судочинстві спрощене позовне провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи [5, ч. 2 ст. 12]. В обох випадках мета інституту — забезпечити швидкий, економічний та менш формалізований розгляд справ без порушення прав сторін.

Цивільне процесуальне законодавство регулює особливості розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження, що здійснюється за загальними правилами, але з певними спрощеннями. Зокрема, підготовче засідання не проводиться, а розгляд справи по суті починається або з першого судового засідання, або через 30 днів після відкриття провадження, якщо засідання не відбувається. Суд може розглядати справу за наявними матеріалами без виклику сторін, якщо від них не надійшло відповідне клопотання. Водночас судові засідання може бути проведено за ініціативою суду або за клопотанням сторін. Однак, у разі якщо справа стосується стягнення невеликої грошової суми і її характер не вимагає особистої присутності сторін, суд має право відмовити у проведенні засідання. Усі процесуальні дії в такому провадженні здійснюються письмово, суд вивчає надані до-

кази та пояснення без проведення судових дебатів [4, ст. 279]. Щодо особливостей розгляду справ у спрощеному позовному провадженні в порядку адміністративного судочинства — існують певні відмінності, які впливають із природи спорів і цілей даного виду судочинства. У цивільному процесі спрощене провадження застосовується переважно до приватноправових спорів між фізичними чи юридичними особами. У той час як в адміністративному судочинстві (стаття 262 КАС України) йдеться про спори між фізичною чи юридичною особою та суб'єктом владних повноважень, де особа оскаржує рішення, дії чи бездіяльність державного органу. Однією з ключових відмінностей є строки початку розгляду справи. У цивільному процесі розгляд справи по суті починається або з першого судового засідання, або через 30 днів після відкриття провадження, якщо засідання не проводиться. В адміністративному судочинстві діє подібне правило, але з додатковою нормою: у певних категоріях справ, передбачених статтею 263 КАС України, розгляд може починатися вже через 15 днів. Ще одна важлива різниця — критерії, за яких суд може відмовити у проведенні засідання з викликом сторін. У цивільному процесі суд може це зробити, якщо предметом позову є сума, яка не перевищує 30 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, і справа є нескладною з точки зору доказування. Натомість в адміністративному судочинстві суд посилається на вичерпний перелік справ зі статті 263 КАС України, у яких засідання не обов'язкове, а також на незначну складність спору як окремих критеріїв. Також у цивільному процесі чітко зазначено, що у разі розгляду справи з повідомленням сторін суд може заслуховувати не лише їхні пояснення, а й показання свідків, чого прямо не вказано в нормах КАС України. Це підкреслює більшу змагальність цивільного процесу. Варто звернути увагу, що в адміністративному судочинстві частіше використовуються скорочені строки не лише для початку розгляду, а й для вчинення процесуальних дій (наприклад, 15 замість 30 днів), якщо цього вимагає категорія справи. У цивільному процесі таких винятків у межах спрощеного провадження не передбачено.

Попри очевидні переваги, застосування спрощеного провадження супроводжується низкою викликів. Найбільш суттєвим з них є ризик порушення принципу змагальності та права бути почутим. За відсутності усного розгляду сторонам може бути складно донести до суду специфіку своїх аргументів, особливо якщо вони не мають юридичної підготовки. Також існує загроза автоматизму з боку судів: трапляються випадки, коли справи передаються до спрощеного провадження без належної оцінки їхньої складності, що знижує якість правосуддя.

Для підвищення якості застосування спрощеного провадження необхідним є подальше роз'яснення судової практики, а також розробка критеріїв, які допоможуть суддям обґрунтовано обирати форму

розгляду. Також важливо вдосконалювати електронні сервіси суду, забезпечуючи доступ до правосуддя навіть у віддалених громадах. Не менш важливим є підвищення рівня правової обізнаності населення щодо можливостей спрощеного провадження.

Отже, спрощене провадження, як у цивільному, так і в адміністративному судочинстві, відіграє важливу роль у реалізації права на судовий захист. Воно значно підвищує доступність правосуддя для громадян, особливо в умовах обмежених ресурсів або вразливого становища. Водночас застосування цього інституту вимагає зваженого підходу, який враховує не лише ефективність, а й фундаментальні права учасників процесу. Лише за умови балансу між процесуальною економією та гарантіями справедливості спрощене провадження здатне повною мірою реалізувати своє призначення.

Список використаних джерел

1. Висновок № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів про справедливий суд у розумні строки та роль судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів. м. Страсбург, 24 листопада 2004 р. URL: https://court.gov.ua/userfiles/visn6_2004.pdf
2. Захарова О. С., Єпанчинцев О. Поняття та сутність спрощеного позовного провадження. Підприємство, господарство і право. 2021. № 1. С. 17–21.
3. Васильєва-Шаламова Ж. В. Поняття та характерні ознаки спрощеного провадження як виду процесуального провадження Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 110–114. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/23.pdf
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

Полуніна Ольга Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ: РОЛЬ ЄСІТС, ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ, Е-ДОКАЗІВ

Цифровізація стала символом модернізації державного управління, і судова система в Україні не залишилася осторонь цього процесу. Упродовж останніх років активно впроваджуються електронні інструменти, покликані зробити судочинство оперативнішим, зруч-

нішим і менш затратним. Одним із таких рішень стала Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС), до складу якої входить сервіс «Електронний суд» та інструменти для роботи з електронними доказами.

На перший погляд, ці інструменти — крок у правильному напрямку. ЄСІТС забезпечує електронний документообіг, автоматизований розподіл справ, онлайн-обмін між учасниками процесу, а також можливість фіксування судових засідань у форматі відео конференції [1]. Це дає змогу зекономити час, знизити фінансові витрати, забезпечити доступ до правосуддя навіть у найвіддаленіших населених пунктах. Проте чи завжди цифрове спрощення дорівнює справжній доступності.

Сервіс «Електронний суд» дозволяє подавати позови, клопотання, відзиви та інші документи дистанційно. Це швидко й формально зручно. Але не всі учасники процесу — особливо фізичні особи без спеціальної підготовки чи з обмеженим доступом до інтернету — здатні повноцінно скористатися цими можливостями. У результаті виникає нова нерівність: цифрова. Судовий процес стає ніби відкритим, але не для всіх однаковою мірою.

До того, навіть наявні сервіси не завжди працюють належним чином. Представники самої судової адміністрації публічно визнають технічні й організаційні недоліки. Так, кандидат на посаду заступника голови ДСА Олексій Білаш зазначав: «Електронний суд не працює через роботу в ній адміністраторів», «половині судів не вистачає техніки», а ті, що її мають, «не встигають або не бажають сканувати документи» [5]. Це свідчить не лише про технічні, а й про системні проблеми управління процесом цифровізації. Ще одне важливе питання — електронні докази [2]. Цей інструмент відкриває нові можливості, але й породжує нові ризики: сумнів у достовірності, можливість маніпуляцій із файлами, відсутність єдиної стандартизованої практики верифікації цифрових матеріалів. Усе це ставить під сумнів надійність та об'єктивність доказової бази.

Отже, цифровізація безумовно зробила судовий процес швидшим і дешевшим. Але чи не занадто дорогою є ціна цієї ефективності? Формалізм, автоматизація без належного людського контролю, надмірна залежність від технічних рішень — усе це ризикую підірвати довіру до суду та змістовну справедливість рішень. Цифрові технології — важливий крок уперед, але важливо пам'ятати, що правосуддя — це не лише алгоритми й кабінети. Це передусім людські долі, і кожен натиск кнопки має нести не лише зручність, а й відповідальність. Законодавець і правозастосовувач мають шукати баланс між технологічністю, ефективністю та якістю, не втрачаючи головного — справедливості. Питання цифрової нерівності особливо заго-